

Namnlistor för de i Finland från 1200- till 1800-talet utgivna almanackorna och kalendrarna

Under forna sekler utgavs i Finland två slags kalendrar. För det första fanns i bön- och psalmböckerna kalendrar, som inte var avsedda för något specifikt år. I dem fanns förtecknade årets dagar, de fasta högtiderna och helgonens festdagar. I kalendrarna ingick ofta en tabell på en egen sida, med vars hjälp man kunde räkna ut påskens datum och därigenom tiden för de övriga rörliga festdagarna. I kalendrarna fanns också speciella tecken (de s.k. söndagsbokstäverna), med vars hjälp man kunde bestämma datum för söndagarna och därmed också de övriga veckodagarna för ett givet år.

För det andra utgavs i Finland särskilda almanackor, som alltid var avsedda för ett specifikt år. I almanackan fanns alla årets söndagar och rörliga helger färdigt på sina rätta platser. Almanackan var därför mer behändig i dagligt bruk, men den dög bara för ett år. Nästa år var man tvungen att köpa en ny almanacka.

I denna presentation används ordet almanacka om tryckta skrifter avsedda för ett enda specifikt år, och ordet kalender om sådana produkter eller bokdelar som inte var bundna till något bestämt år.

Vid Universitetets almanacksbyrå har vi under början av 2000-talet gått igenom de almanackor och kalendrar som har kommit ut i Finland, och sammanställt namnlistor som komplementerar de listor som har publicerats tidigare på basen av kalendrar och almanackor. Vi presenterar här namnlistorna skilt för almanackorna och för kalendrarna.

I Namnlistor för Finlands svenskspråkiga almanackor 1623-1809

Den finskspråkiga almanackan började komma ut år 1705. Ett centralt innehåll i den utgjordes av de helgonnamn och bibliska namn som fanns angivna för varje dag, och som senare gav upphov till den finska namnsdagskalendern.

Namnlistorna för alla finskspråkiga almanackor 1705-1955 katalogiserades på 1950-talet och publicerades i Suomen almanakan juhlakirja (Festskrift för den finska almanackan) (Nivanka 1975).

Vid sidan av de finskspråkiga almanackorna har det i Finland publicerats svenskspråkiga almanackor. Namnlistorna för de svenskspråkiga almanackorna efter 1810 har publicerats i boken Från Adam till My (Blomqvist 1999).

För Finland utgavs särskilda svenskspråkiga kalendrar också före år 1810. Den förste finländare som har gjort upp almanackor anses ha varit Sigfrid Aronus Forsius, som publicerade almanackor för åren 1608-1623. De flesta av dem hade beräknats för hela riket och utgavs i Stockholm. Almanackan för år 1623 hade dock gjorts för Åbos horisont, och kan betraktas som den första svenskspråkiga finländska almanackan.

Efter Forsius blev det en paus i den finländska almanackstraditionen, tills Åbo akademi inledde sin verksamhet. Inom Akademiens ram publicerades följande svenskspråkiga almanackor före år 1809 (år och upphovsman) (Vallinkoski 1957; almanackorna för åren 1650 och 1654 har hittats efter Vallinkoskis studie):

1623 Forsius
1650 Kexlerus
1654 Thuronius
1660 Thuronius
1663 Flachsenius
1664 Thuronius
1665 Thuronius
1671 Flachsenius
1672 Flachsenius
1674 Flachsenius
1676 Ringius
1678 Kexlerus dy.
1681 Paulinus
1684 Voigt
1700 Tammelin
1701 Tammelin
1712 Tammelin
1717 Tammelin
1718 Tammelin
1719 Tammelin
1720 Tammelin
1721 Tammelin
1722 Tammelin
1723 Tammelin
1724 Tammelin
1725 Tammelin
1727 Hasselbom
1809 Ahlstedt

Därtill gjordes i Åbo en almanacka för år 1666, men enligt Stockholms horisont. För fullständighetens skull har dess namnlista tagits med i den av oss sammanställda listan.

Namnlistorna i Tammelins, Hasselboms och Ahlstedts svenskspråkiga almanackor 1712-1809 ingår inte Nivankas sammanställning, men finns nu med i vår förteckning.

Vi visar här kataloger över namnlistorna i de ovannämnda almanackorna från åren 1623-1809. Den första katalogen löper från årets början till dess slut och av den framgår vilket namnet för dagen har varit i de olika årgångarna. Den andra katalogen är alfabetiskt ordnad enligt namn och av den framgår de datum då namnet i fråga har förekommit.

Med publikationen av denna katalog är förteckningen över namnlistorna i Finlands almanackor fullständig. I Nivankas förteckning fanns en omfattande lista för de finskspråkiga almanackorna. Då det under åren mellan 1727 och 1809 inte i Finland utkom en särskild svenskspråkig almanacka (utan de svenskspråkiga fick ty sig till den

som utgavs i Stockholm), täcker vår katalog och Blomqvists alla Finlands svenskspråkiga almanackor.

På almanacksbyrån pågår ännu en sammanställning av namnlistorna i de rikssvenska kalendrarna och almanackorna från den äldsta kända svenska kalendern från slutet av 1100-talet fram till början av 1800-talet. Listan över rikssvenska namn kompletterar ytterligare namnförteckningen med de almanackor som använts i Finland under år då vi inte haft en egen finsk- eller svenskspråkig kalender, utan har använt moderlandet Sveriges almanacka eller kalender.

I Universitetets almanacksbyrås arkiv finns skannade kalenderuppslag från alla bevarade finskspråkiga almanackor och från nästan alla svenskspråkiga, förutom för åren 1810-1899; skanningen av dessa pågår. Dessutom finns i almanacksarkivet ett flertal rikssvenska almanackor, främst från år då ingen almanacka utgavs i Finland. Samlingen utvidgas fortsättningsvis.

II Namnlistor från kalendrarna i mäss- och psalmböcker utgivna i Finland 1200-1888

De första kalendrar som använts i Finland var handskrivna kopior av sidor av kalendrar som hade införts från utlandet. De namn som har förekommit i dem har katalogiserats på 1920-talet (Malin 1925). Malins förteckning börjar med de första handskrivna kalendrarna i början av 1200-talet och fortsätter till Åbo-missalet år 1488.

Den första bok som tryckts för bruk i Finland, Åbo-missalet, kom ut år 1488. I dess början finns en kalenderdel, och i textdelen nämns dessutom flera andra helgon, som har hedrats i de katolska mässorna. Alla namn som förekommer i Åbo-missalet har listats i efterskriften till mässbokens faksimilutgåva (Parvio 1988). I Parvios lista finns flera namn som inte ännu förekom i Malins ovannämnda lista.

För de namn som förekommer i de mäss- och psalmböcker som utkommit efter Åbo-missalet existerar ingen samlad förteckning. I början av Mikael Agricolas bönbok 1544 ingick den första finskspråkiga kalendern. Under följande århundrade utkom flera kalendrar, först Henricus Martinis tolv sidors Tabulae XII (1619) och sedan många upplagor av psalm- och handböcker som innehöll en kalenderdel. Kalenderdelen ingick i psalmböckerna ända till den i Åbo 1888 tryckta upplagan. Kalendrarna har presenterats i Suomen almanakan juhlakirja (Melander 1957), men deras namnlistor har inte veterligen sammanställts någonstans. Därför har vi gjort upp en enhetlig lista över namnen i mäss- och psalmböcker. För denna lista har vi gått igenom nedanstående källor. Det inledande årtalet avser det år som anges för kalendern i de vidstående namnlistorna. Också kalendrarna har skannats och placerats i almanacksarkivet.

1300 = Aarno Malin, Der Heiligenkalender Finnlands, Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia XX, 1925, s.147-152

1488 = Martti Parvio, Postscriptum, i boken Missale Aboense 1488, faksimilutgåva, Societas Historiae Ecclesasticae Fennica och WSOY 1988, s. 544-556.

1544 = Mikael Agricola, Rucouskiria / Bibliasta, 1544

1619 = Tabulae XII, Henricus Martini [Kemner], 1619

- 1621 = Soomenkielinen Wirsikiria, tehty M. Jacobilda Soomalaiselta, 1621
- 1646 = Manuale Finnonicum, red. Jonas Raumannus, 1646
- 1652 = Manuale Finnonicum, red. Ignatius Meurer, 1652
- 1668 = Johannes Gezelius, Suomenkielinen Wirsi ja Ewangeliumi kiria, 1668
- 1673 = Then Swenska Psalm Booken, 1673
- 1685 = Suomalainen Manuale ja Yxi täydellinen parattu Psalmi Kirja, 1685
- 1693 = Uusi Suomalainen Manuale ... Sisälläns pitävä Täydellisen Wirsi-Kirjan 1693
- 1733 = Uusi Suomenkielinen Wirsi-Kirja 1733
- 1763 = Uusi Suomenkielinen Wirsi-Kirja 1763
- 1792 = Uusi Suomenkielinen Wirsi-Kirja 1792
- 1813 = Uusi Suomenkielinen Wirsi-Kirja 1813
- 1828 = Wirsi-Kirja 1828
- 1861 = Suomalainen Wirsi- ja Ewankeliumi-Kirja 1861
- 1888 = Suomalainen Wirsi- ja Ewankeliumi-Kirja 1888

I psalmböckernas kalendariedel fanns förutom namnen historiska återblickar över händelser i det förgångna. Dessa återblickar har utgivits i samlad form i början av 1900-talet (Neovius 1911). Också Neovius' bok har skannats och fogats till almanacksarkivet.

På basen av de namnlistor som här har presenterats har också en populärt skriven bok om helgonens namn kommit ut (Oja 2011).

Arbetet med sammanställningen av namnförteckning har möjliggjorts med stöd av ekonomiskt bistånd från Helsingfors universitets Utvecklingstjänster Ab. Vi tackar Asko Palviainen, som avbildade psalmböckernas kalendrarna, Arja Latvala, som bistod vid sammanställningen av kalendrarna, Olli Oja, som hjälpte till med att skriva in namnkatalogerna, med att avbilda och skanna kalendrarna och med att överföra dem i pdf-format, Saku Oja, som kopierade almanackor från mikrofilm, Vili Oja som deltog i skanningen av almanackorna, samt Karl Johan Donner som översatte texter på svenska.

Heikki Oja, juni 2011

Källor:

Blomqvist, Marianne: Förteckning över förnamnen i den finlandssvenska almanackan 1810-2000, sid. 25-90 i Från Adam till My, red. Marianne Blomqvist, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, 1999

Malin, Aarno: Register zu den Heiligtagen, die in den Quellen des. 11.-13. Jahrh. auftreten, sid. 147-152 i Der Heiligenkalender Finnlands (Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia XX, 1925)

Melander, Toini: Suomen virsikirjojen kalendaariot ja näiden ajantiedot, sid. 25-48 i Suomen almanakan juhlakirja, Helsingin yliopisto och Weilin & Göös, 1957

Neovius, Ad.: Suomalainen Ajantieto-kokoelma, Suomal. kirjall. seuran kirjapainon osakeyhtiö, 1911

Nivanka, Eino: Suomalaisen almanakan nimipäivät ja kiinteät juhlapäivät vuosina 1705-1955, sid. 183-290 i Suomen almanakan juhlakirja, Helsingin yliopisto och Weilin & Göös, 1957

Oja, Heikki: Suomen kansan pyhimyskalenteri, Kirjapaja, 2011

Parvio, Martti: Postscriptum, sid. 544-556 i Missale Aboense 1488, andra faksimilupplagan, Societas Historiae Ecclesiasticae Fennica och WSOY, 1988

Vallinkoski, J.: Suomen almanakat ja kalenterit 1608-1956, sid. 291-366 i Suomen almanakan juhlakirja, Helsingin yliopisto och Weilin & Göös, 1957